

ERDÉLY

ALAPÍTVÁ 1892-BEN

Az Erdélyi Kárpát-Egyesület
– Kolozsvár 1891
Értesítője
Új sorozat, 2010/6.

Szerkesztők:

Tóthpál Tamás
(tothpaltamas@gmail.com)
Kovács Zsuzsa

Barangolás Székelyföldön múzeumtól szárnyasoltárig

KOVÁCSNÉ DIÓSZEGI ZSUZA

Elsősorban a Csíki Székely Múzeum *Remekművek a 19. századi magyar festészetből* című kiállítása volt úti célunk, de mint ilyenkor szoktuk, körülnéztünk a környéken is a június 18–20-ai kirándulás alkalmával.

Első nap eldugott kis faluba, a Maros megyei Magyarózdra látogattunk. Az 1332–34-es pápai tizedjegyzékben már szereplő falu elzártságának köszönhetően őrzött meg olyan sok néprajzi, folklorisztikai, nyelvészeti anyagot, melyek más településen már rég feledésbe merültek. De Magyarózdot nemcsak hagyományai teszik méltán gyöngyszemmé, hanem a településen látható, még romjaiban is gyönyörű Pekri-Radák kastély, mely a dombtetőn magasodva elsőként ötlik a faluba látogató figyelmébe. Az államosított, majd a rendszerváltás után viszszaosztogatott birtokot a Franciaországban élő örökös a Bonus Pastor Alapítványnak adományozta, amely a helyreállított magtárban jól működő rehabilitációs központot hozott létre, a kastélyban pedig elkezdte a helyreállítási munkákat. A helybeli református lelkész segítségével látogattuk meg a kastélyt, a rehabilitációs központot és Horváth István szülőházát. Utunkat folytattuk Székelykeresztúron, a közelében fekvő

Rugonfalva templomaiban gyönyörű középkori freskókat láttunk. Kirándulásunk fénypontja a Gyimesekbe vezető másnap

út. Nagyon sokan próbálták már meghatározni, hogy kiket is nevezünk csángónak? Megszámlálhatatlan elmélet született, ezek közül egyik legegységelműbb a híres csángókutató Halász Péteré, aki szerint azokat tekinthetjük csángóknak, akik valamilyen okból kikerültek a szabad és kiváltságokkal rendelkező székelység köréből. Ez történhetett földrajzilag, mint a madéfalvi veszedelem utáni kirajzás Moldvába és a Gyimesekbe, vagy történhetett jogilag, mint a barcasági csángók esetében, akik ugyan ott maradtak, ahol addig éltek, de a 15. századi elzáróságok következtében elvesztették kiváltságukat.

Egyesek szerint a moldvai csángók, mivel szállásterületük majdnem egybeesik az egykori Etelközzel, még a honfoglalás előttről maradtak itt, így ők lennének a legősibb magyarok, akik nem követték a főcsapatokat a Kárpát-medencébe. Ennek lehet valóságalapja, főleg ha archaikus nyelvükre, ősi jelképeikre gondolunk. Mások szerint a 12. század körül telepítették az első csángókat Moldvába a magyar királyok, határvédő feladatokkal. A századok során a székely bevándorlók gyarapították

időről időre a moldvai csángók számát. Egy biztos, jelenleg a moldvai csángók vannak a legnagyobb veszélyben a Magyarország határain kívül élő magyar kisebbségek közül, sajnos pusztá megmaradásuk is kérdés ma már. Amennyiben nem kapnak hathatós és gyors segítséget az anyanyelvi oktatásban és váltsággyakorlásban, akkor végleg eltűnhetnek. A nyelv megőrzése a kulcskérdés, ahogy már Kosztolányi Dezső is megfogalmazta: „A természet csak egyetlen édesanyát adott nekünk, csak egyetlen édes anyanyelvet.” Vagy ahogyan egy egyszerű moldvai csángó gazda megfogalmazta: „Hogyan gyónjam meg a vétkeimet oláhul, ha magyarul vétkeztem.”

A barcasági vagy hétfalusi csángók úgy lettek csángók, hogy el sem hagyták szülőföldjüket. A 11. században még Székelyföldre tartozó falvakat a 15. században Ulászló királyunk elzáróságította Brassó járára, így a települések Brassó uralma alá kerültek, lakói pedig 1848-ig visszakerültek jobbágy-sorba. Ennek ellenére a szászok mellett fejlődtek, kultúrájuk keveredett ugyan a szászokéval, de megmaradtak magyarnak, megtartották nyelvüket. A megmaradásnak, akárcsak a Gyimesekben, fontos szerepe van az egyháznak. A hétfalusi csángók papjai mindent megtesznek hí-

A romjaiban is gyönyörű magyarózd-i kastély

veikért, ellentétben a moldvai „janicsár” papokkal.

A székelységtől nem messze, a korábban lakatlan, rendkívüli szépségű Gyimes-völgyben élnek a gyimesi csángók. Mivel fekvésénél fogva eléggé elszigetelt terület, így ideális volt a Székelyföldről bármilyen okból menekülő, új hazát kereső székelyeknek. A gyimesi csángók hagyományában úgy él, hogy ők egy katonai szolgálat elől menekültek erre az erdős vidékre. De a Gyimes-völgy nem csak a menekülő székelyeket fogadta be, hanem a Moldvából visszatérőket is, így kultúrák keverednek erre felé. Az elszigeteltségük mellett sohasem szakadtak el úgy a csíki és a gyergyói székelységtől, mint történt ez a moldvai csángókkal. A mai gyimesi csángók még nagyrészt tudják, hogy őseik honnan kerültek ide. A felcsíki nyelvjárás még most is sok gyimesi csángó beszédében felismerhető. A Gyimes szó eredetét a szájhagyomány két változatban is említi. Az egyik a gímszarvas, gímes, gyimes szóból származtatja a nevet, hiszen a rengeteg erdőkben megszámlálhatatlan szarvas élt. A másik a „gyí-menes” szóösszetételre vezeti vissza az eredetét.

A Gyimesek völgyében – ahova kirándulásunk során el látogattunk – a Tatros és mellék-pataki mentén hegyvidéki települések füzére alakult ki a meredek domboldalak, zöldellő legelők és sötét fenyvesek alatt, igazi mesebeli világ. A Gyimesek völgye egyetlen végtelen utca, egyetlen pántlikaként tekeredő utcásor a három település-

sel: Gyimesfelsőlók, Gyimesközéplók és Gyimesbükk. A pántlika végén ott ékeskedik az egykori Magyarország legkeletibb vasúti őrháza, a híres 30-as számú őrház és a történelmi Magyarország ezeréves határa, valamint a Rákóczi-vár, ezeket mind meglátogattuk. Ide futott be 2008. május 11-én, a csíksomlyói búcsú másnapján, hosszú évtizedek óta először egy koronás címerrel díszített, tűzpiros magyar mozdony vontatta különvonat, amelyet a gyönyörű népviseletbe öltözött gyimesi és moldvai csángók vártak, akik a vendégekkel együtt vonultak az ezeréves határhoz, a felújított vasúti őrházhoz, majd a Rákóczi várhoz. Gyimesfelsőlók és Gyimesközéplók még Hargita megyéhez tartozik, de Gyimesbükk már Bákó megye része lett. Visszafelé jövet meg meglátogattuk a Gyimesek legelső középiskoláját, az 1994-ben beindított gyimesfelsőlói Árpád-házi Szent Erzsébet Katolikus Gimnáziumot, amelyet a helyiek a „Sziklára Épített Házként” emlegetnek. Mindannyiunk számára csodálatos élmény volt a Gyimesekbe tett kirándulás, amelyet az EKE Gyergyói Vándortáborában akár meg is ismételhetünk.

Kirándulásunk utolsó napján Csíkrákos, Csíkszentmihály és Csíkdélné templomait látogattuk meg, csodálatos középkori freskóikban gyönyörködhetünk. Csíkdélnén láthattuk még a Székelyföld egyetlen szárnyasoltárát, valamint a katolikus templomokban ritkaságnak számító festett kazettás mennyezetet.

Triccs-traccs vízesés

BIHARFÜRED ÉS VÍZESÉSEI MÁJUSBAN

■ Május közepén Czárán Gyula, a Bihar-hegység apostolának nyomdokain jártunk, Biharfüred és környékének vízeséseit kerestük fel Palczér János vezetésével. A Királyhágó után, Nagybarodnál tértünk Belényes felé, a tavaly nyáron felújított műútra, amely a Királyerdőt szeli át, majd Belényesnél a biharfüredi útra tértünk rá. Bár elég hosszú volt az út, mégsem éreztük fárasztónak, hiszen gyönyörű vidéken utaztunk. Biharfüreden éppen csak elfoglaltuk szálláshelyünket és már indultunk is túrázni, a szép időt kihasználva. Az 1102 m tengerszint feletti magasságon található üdülőközpontból számtalan szebbnél szebb kirándulókörre indul jelzett út, mi a kék pont jelzésen indultunk a Jád völgyi vízesésekhez. A szeszélyesen kanyargó kis patakocskát követve, szemet-lelket gyönyörködtető helyen járva rendre elértünk a kisebb-nagyobb vízesésekhez, amelyeknek még a nevük is szép: Menyasszonyi-fátyol, Triccs-traccs, Szerenád. Az idő nem volt túl kegyes hozzánk, a napsütésben elkezdett túráz zuhogó esőben fejeztük be. Másnap reggel ellátogattunk az üdülő felső végénél levő Csodaforráshoz, melynek vizét szénsavval dúsítva palackozzák és Izvorul Minunilor néven forgalmazzák. Hazafelé jövet meglátogattuk a rényi fatemplomot, majd a vadregényes Aranyos völgyén keresztül érkezünk haza. (kzs)

KOVÁCSNÉ DIÓSZEGI ZSUZA

A SZERZŐ FELVÉTELE

Zarándoklat a Mária úton

Május 9-én érkezett Kolozsvárra az a 14 tagú magyarországi zarándokcsoport, amely 40 napos gyaloglás után vett részt a csíksomlyói búcsún. Ez a zarándoklat része volt annak az egyezségnek, amelyet a magyarországi Mária-út Egyesület, a gyulafehérvári Caritas és az Erdélyi Kárpát-Egyesület kötött ez év márciusában. Ennek célja a spanyolországi El Camino mintájára kiépülő 1400 km-es Mária-zarándokút (Máriacelltől Csíksomlyóig), többek közt a magyarországi és erdélyi Mária-kegyhelyeket ápolandó. A Budapestről elindult lelkes társaságot az Erdélyi Kárpát-Egyesület szatmári, kolozsvári, marosvásárhelyi, gyergyói és csíki osztályainak tagjai kísérték el az erdélyi tájakon. A Hídalmás–Kolozsvár szakaszon Nagy Zoltán kolozsvári EKE-tag vezette a csoportot, további úttukon (Kolozsvár–Kolozs) Nagy Lajos tagtársunk kalauzolta őket, majd Hints Miklós. Az alábbiakban Nagy Zoltán beszámolója, az általa vezetett szakaszról.

NAGY ZOLTÁN

Manapság minden irányból autósstrádák építéséről beszél a tévé, rádió, mindenki. Utak, amelyek még gyorsabbá teszik így is rohanó életünket. Itt a rohanó világ, zajos, porfelhővel borított, izzadságos munkával tornyosított építményekkel párhuzamosan szerényen, csendben, ezen világtól távol, de mégis közel hozzá, maradandóbb út épül: Mária út, ami nem csak országokat, hanem népeket, embereket köt össze, új kapcsolatot teremt különböző nyelv, vallás, foglalkozás, hovatartozás, város, falu és tanya között.

Május 7-én reggel fél nyolckor érkezünk meg, a kolozsvári EKE színeiben, a hídalmási református egyház vendégháza elé, ahol a 14 zarándok boldog tekintete köszöntött minket. Ők voltak a Mária út harmadik munkazarándokai. Budapestről indult el ez a csoport gyalog. Egert, Máriapócsot, Nagykárolyt, Zilahot maguk után hagyva, kb. 650 km (naponta 20–30 km) esőtől sáros úton, nedves időben tett gyaloglás után fáradtan, kimerülve érkezett el ide, Hídalmásra. Erdélyben az Erdélyi Kárpát-Egyesület vállalta, előre bejárva külön-külön, szakaszonként a vezetésüket, a nekik még ismeretlen gyalogútvonalon.

Rövid ismerkedés után útnak indultunk. A levegő telített volt a friss, eső utáni mező illatával. Pocsolyákat, meg az előttünk elhaladt állatcsorda által hagyott nyomokat kerülgetve haladtunk előre a sáros földúton, amit később meredek sáros domboldal váltott fel. Csen-

desen haladt a csoport. Vallásos emberek lévén, minden kis útszéli keresztnél 5 percet időztek, elmondva egy Miatyánkot és egy Üdvözlégy Máriát. Érződött rajtuk a 650 km megtett út fáradtsága, de béke sugárzott szemükből, ami minket is egész idő alatt elárasztott.

A felázott terep egyre nehezebb lett a gyaloglás szempontjából. Mire Magyarzomborra érkeztünk, az eső is megeredt, így értékes percek vesztettünk beosztott időnkben. Behúzódtunk az eső elől egy élelmszerboltba, ahol a román elárúsítónő mosolyogva fogadta csoportunk románul nem beszélő tagjait. Örvendve az útszéli bolt-nak, ki egy kiflit, ki egy narancsot, pástétomot vásárolt. Megvárhattuk a nagyidő végét egy üveg ásványvíz, sör mellett. Panaszkodtak a rossz időre, meg a nehéz terepre, de látszott rajtuk az elszántság, a végső cél tudata. Várta őket Mária, a csíksomlyói szűzanya, a kijelölt útvonal végén.

Nem vártuk meg az eső végét, újra útnak indultunk. Esőköpenyeinket magunkra terítve, most már aszfaltos úton haladtunk Zutorig. A mellettünk elhaladó járművek is egy-egy vizes zuhanyt zúdítottak ránk.

Zutor után még nehezebb szakasz várt ránk. A felázott mezei úton a sár bokán felül ért. Igyekeztünk útszéli fűcsomókra lépni, de lassan ezek is mind elfogytak előlünk. Nagyon nehezen haladtunk. Már 15 óra is elmúlt. Aggódni kezdtem, mert az út fele még hátra volt. Még azzal sem tudtam biztatni elcsigázott társaimat, hogy jobb lesz. De ta-

pasztalatom azt sugallta, hogy derítsem a kedvüket, mert az könnyíti az előrehaladásunkat. Kisebb-nagyobb pihenőkkel így hagytuk magunk mögött Argyst, Ferencbányát, majd 18 óra körül, Egerestől 7 km-re, újra le kellett térnünk az aszfaltos útról, ami általános felháborodást váltott ki. Mindenki kerülni akarta a sarat. Azt sem bánták, ha 7 km-rel hosszabb is az út, de több sarat nem akartak már látni.

Már mindenki elveszettnek hitt, amikor 22 óra után sántikálva, erősen meggyötörve beérkeztünk Mákófalvára. Nagyon barátságosan fogadott Both Sándor, a református egyház kántora és a mákófalvi asszonyok, akik meleg étellel, fűtött szobákkal, tiszta hófehér ágakkal vártak. Hát nem jajgattunk, de rémesen nézhettünk ki. A GPS szerint 46 km-t tettünk meg aznap (mint utólag kiderült, ez lett az eddigi munkazarándoklatok emlékeztető rekord szakasza). Vér- és vízhólyaggal telt talpainkat megkezelve, bőséges vacsora után úgy döntöttünk, hogy másnap itt tartunk pihenőt, nem Kolozsváron. A szombati pihenő jót tett a csapatnak. Ruhát mostak-szárítottak, élelmiszert vásároltak, és megismerkedtek emberközelséggel Kalotaszeggel.

Vasárnap reggel 8 órakor újra útnak indultunk. Ha az egy napos pihenő nem is volt elégséges, de érződött mindenkin, hogy jobb kedvvel, bizakodásban néz előre, Csíksomlyó irányába. Utunk elején sáros szakaszokat hagytunk magunk mögött, de amint kiértünk a tetőre, kényelmesen lehetett kerülgetni a sarat, vizet, sőt az erdőben, majdnem Kolozsvárig normális ritmusban haladtunk. Párhuzamosan haladtunk, a gerincen, a nagyváradi és a zilahi úttal. 17 órakor érkezünk Kolozsvár határára, a Donát (Grigorescu) lakónegyed szélére, ahol a kolozsvári EKE képviselői – Váradi István, Moréh Zoltán, Nagy Lajos (1) koordinátorunk – fogadták a zarándokokat, akik óriási teljesítményt értek el, gyalog megtevéve a Budapest–Kolozsvár útszakaszt.

Júliusi rendezvények

- **Július 1–13:** Patai sóstó tábor, önellátó. Táborszervező: Szakács Éva.
- **Július 2–3. (péntek–szombat):** Mikrobuszos túra: Borberek, Korongyos. Túravezető: Vlád Pál.
- **Július 3. (szombat):** – Vasvári Pál kerékpáros emlék és teljesítménytúra (118 km). Útvonal: Kolozsvár, Gyalu, Tarnicai tó, Havas-nagyfalu, Funtineli tető, Bélesi tó, Bánffyhunad, Körösfő. Részvételi lehetőség a körösfői Vasvári Pál emléknapi napokon. Találkozás 7 órakor a monostori híd alatt, vagy Gyaluban a hidegszamosi letéről 8 órakor. Érdeklődni: Feischmidt Jánosnál. ♦ Vonatos kirándulás a Kék lagunához. Találkozás 7,30 órakor a nagyállomás előtt. Túravezető: Szócs Miklós.
- **Július 4. (vasárnap):** Kolozsvári kilátó (12 km). Találkozás 9 órakor a monostori végállomáson. Túravezető: Szatmári Béla.
- **Július 4–10:** Gyergyói-havasok, Nagybagymás, Csalhó – közös túra a Pestkönyéki Kárpát Egyesülettel – sátor, önellátás. Találkozás 4-én 0.30 órakor. Túravezető: Fazakas Ferenc.
- **Július 7. (szerda):** Gyalogolni jó! (12 km). Találkozás 10 órakor a monostori végállomáson. Túravezető: Székely Lavotta.
- **Július 7. (szerda):** Közgylés 18 órától az Apáczai-líceumban. Vetítés: Lőrinczi István: Bélavár, Detunáta.
- **Július 10. (szombat):** Vadverem, Nagy Csolt (28 km). Hunyadi Mátyás jelvénytörő túra. Találkozás 8 órakor a 32-es Alverna végállomásán. Túravezető: Feischmidt János.
- **Július 10–11. (szombat–vasárnap):** Máthé Gyula emléktúra Jósikafalván. Indulás 7.30 órakor a Széchenyi téri Flip elől. Túravezető: Kovácsné Diószegi Zsuzsa.
- **Július 14. (szerda):** Gyalogolni jó! (12 km). Találkozás 10 órakor a monostori végállomáson. Túravezető: Székely Lavotta.
- **Július 16–18. (péntek–vasárnap):** Kelemen-havasok, Isten széke – sátor, önellátás. Találkozás 0.30 órakor. Túravezető: Fazakas Ferenc.
- **Július 17. (szombat):** Fürdőtúra Szamosújvárra. Találkozás 7 órakor a nagyállomás előtt. Túravezető: Szócs Miklós.
- **Július 18. (vasárnap):** Fürdőtúra Désaknára. Találkozás 7 órakor a nagyállomás előtt. Túravezető: Szócs Miklós. ♦ – Hója gerinc (15 km). Találkozás 9 órakor a Törökvágás tetején. Túravezető: Márton Erzsébet.
- **Július 21. (szerda):** Gyalogolni jó! (12 km). Találkozás 10 órakor a monostori végállomáson. Túravezető: Székely Lavotta. ♦ Túravezetők tanácskozása és választmányi gyűlés 17 órától a székházban.
- **Július 24. (szombat):** Brüll kilátó (15 km). Találkozás 8 órakor a monostori végállomáson. Túravezető: Feischmidt János. ♦ Mikes völgye (20 km). Találkozás 10 órakor a monostori végállomáson. Túravezető: Székely Lavotta.
- **Július 25. (vasárnap):** Vistai napok (gyalog 6 km). Találkozás 7.20 órakor a nagyállomás előtt. Túravezető: Márton Erzsébet. ♦ Barangolás a Bükkben (15 km). Találkozás 9 órakor a monostori végállomáson. Túravezető: Sófai István.
- **Július 27–augusztus 1:** Vándortábor Gyergyószentmiklóson. Autóbusz indul a táborba. Jelentkezni: Kovácsné Farkas Zsuzsa titkárnőnél.
- **Július 28. (szerda):** Gyalogolni jó! (12 km). Találkozás 10 órakor a monostori végállomáson. Túravezető: Székely Lavotta.
- **Augusztus 1. (vasárnap):** Bácsi torok (15 km). Találkozás 9 órakor a Törökvágás tetején. Túravezető: Márton Erzsébet.
- **Augusztus 4. (szerda):** Gyalogolni jó! (12 km). Találkozás 10 órakor a monostori végállomáson. Túravezető: Székely Lavotta. ♦ Közgylés 18 órától az Apáczai-líceumban.

Info

Túratervek

- **Augusztus 5–11.:** Autóbuszos kirándulás: Pécs és környéke. Túravezető: Kovácsné Diószegi Zsuzsa.
- **Szeptember 11. (szombat):** Mikrobuszos kirándulás a Bélavárra, csatlakozás a debreceni csoporthoz. Túravezető: Szócs János.
- Szolgáltatás napok a székházban: hétfőn és szerdán 17–18 óra, kedden 11–13 óra között.
- EKE fotóklub: minden kedden 17 órától a székházban.
- Könyvtár: minden csütörtökön 17–18 óra között a székházban.

Rendezvényeinkre minden érdeklődő szeretettel várunk.

Túravezetők elérhetőségei:

Fazakas Ferenc, 0752-640319.
Feischmidt János, 0722-542360
Kovácsné Diószegi Zsuzsa, 0264-456010, 0740-067977
Kovácsné Farkas Zsuzsa, 0745-360064.
Márton Erzsébet 0742-037179
Szakács Éva, 0743-670685.
Székely Lavotta 0748-036290
Szócs János, 0742-690881
Szócs Miklós 0264-550310, 0740-061741
Vlád Pál 0264-435866

Útban Kolozsvár felé, meggyötörtén